

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״ן

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״ן מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

רודף לאליהו^{סג}, וכאן אליהו (שקל) [שלף] ספסרא כו'.
 כג **אבשלום**^ר בא באדם נזיר הנזכר בנדרים

(בן) [מלך בני] עמון (ש"א יא א), ודרשינן סמוכים בן סורר ליפת תואר^{קז}.

פרק קמא [ט' ב'] תניא אמר (רבי) שמעון הצדיק מימי לא אכלתי אשם נזיר [טמא] אלא (פעם) אחד, [פעם אחת] בא אדם אחד [נזיר] מן הדרום (ונזיר היה), וראיתיו [שהוא] יפה עינים וטוב רואי כו', הוא תיקונו של אבשלום, שם היה שערו סבה כי נתגאה בשערו^{קח}, והיה נזיר כדאיתא בנזיר^{קט}, והבחר הלזה היה נזיר לגלחם לשמים, וכאן בשערות היה תיקונו בסוד שערות אדם הראשון^ק.

כג **אשת אכיש** ובתו שנשתמו כד"א (ש"א כא טז) חסר משנעים אני^{קא}, מעשה אבות יעשו בנים, אחת היתה בתו של מלך שנשתתתה במעשה דרבי עקיבא, כשלקח מעות מההיא מטרוניתא ונתן ערב הים במסכת נדרים פרק הנודר מן המבושל (ג' א' (ברש"י) [בר"ן] ד"ה ומן מטרוניתא), והשניה בבת המלך במעשה דרבי שמעון בן יוחאי ובן תלמיון^{קב}.

כא **אבצן** (שופטים יב ח) זה בעז, והיו לו שלשים בנים ושלשים בנות, וכלן מתו על שהיה קורא למנוח כודנא^{קד}. עבדון בן הלל הפרעתוני^{קה}, היו לו גם כן ארבעים בנים ושלשים בני בנים^{קו}. הם היו רבה ורב הסדא, דתרווייהו צדיקי, בי רב הסדא שיתין הלולי, בי רבה שיתין תיכלי^{קי}.

כד **אבימלך בן ירבעל** בן פילגש^{קיג} הוא הורדוס^{קיד}, שבנה בית המקדש כדאיתא בפרק קמא דבבא בתרא [ד' א'], ואבימלך הרג כל אחיו^{קטו}, וגם הורדוס הרג בית חשמונאי, וגם כל תלמידי חכמים ונשאר שם בבא בן בוטא^{קטז}, ורמז יש בוטא כמדקרות חרב^{קטז}, כי ביותם נתקיימה קללתו, ובבא^{קטז} היה יותם ותיקונו של יותם דהתם. וכמו ששם אשה הרגתהו ותרץ [את] גלגלתו בפלה רכב מהמגדל^{קטט}, כך כאן היתה האי תינוקת הנזכר במעשה ההיא דסליקת לאיגרא ומתה, והיא נשארת לחשמונאי ועתה נפלה לארץ וחות כאלו ותרץ גלגלתו, והואיל ופרסמה דכל האומר מבית חשמונאי קא אתינא עכדא הוא ולבלתי ירים ראש.

מאיר עין

צפ. מ"א יח י. ק. ש"ב ג ג. ועיין לקמן סכ"ב, ואות צ' ס"ד. קא. סופה ט: קב. ד: קג. עיין אות מ' ס"ז, ואות מ' הערה כ"ח. ובוהר חדש יתרו (דפוס אמשטרדם כ"ט א'), וילקוט ראובני (בראשית דף כ' ב') אדם נתגלגל באברהם, וחוה בשרה, ואח"כ נתגלגלה חוה ביצחק, ואח"כ תרווייהו ביעקב ובת זוגו. ובלקוטי תורה (האזינו) חבוקק הוא גלגול של אדם הראשון. קד. ב"ב צא. קה. עיין אות ע' ס"א. קו. שופטים יב יד. קז. מו"ק כח. קח. ש"ב ג ג. ועיין לעיל ס"ב, ואות צ' ס"ד. קט. ש"ב יא ד-ה. קי. סנהדרין קז. קיא. מדרש תהלים מזמור לד. קיב. מעילה יז: קיג. שופטים ח לא. ועיין לעיל ס"א. קיד. עיין אות ב' ס"א. קטו. שופטים ט ה. קטז. ב"ב ג: קיז. משלי יב יח. קיח. עיין אות ב' ס"ט. קיט. שופטים ט נג.

מסורת המדרש

סה ירושלמי סוכה פרק ה'. ילקוט יונה רמז תק"ג

חידושי הרד"ף

י יותר מחלב לתינוק כצ"ל. וכ"ה ככתובות ק"א ובמ"ט ט"ס ט"ש בפ' הראה.

אמרי יושר

יא זבולן לחוף ימים ישכון. איתא מעשה דרבי לוי ורבי יהודה בר נחמן. בירושלמי סוכה פ' החלי עאל ר' יוחנן ודרש יונה בן אמתי מזבולון היה דכתיב ויעל הגורל לבני זבולון וכתיב קדמה מורחה נתה חפר וכתיב כדבר ה' אשר דבר ביד יונה בן אמתי אשר מנת החפר. יונה מש"ש זבולון. זהו מזבולן יצא אותו שהוא לחוף אניות שהוא יונה.

ידי משה

יא הדין יונה מש"ש זבולון. פ"י שהיה עוסק בו לכן אמר יונה זה דקיימין ב"י כי אם לא תימא הכי נקרא אפקרות' כדאמרי' בגמ' ההוא דאמר הנהו רבנן נקרא אפקרותא וק"ל. הדא הוא דכתיב ויעל הגורל לבני זבולון ה"ג. וסיפא של זה הפסוק של ויעל הגורל כתיב ומגת חפר וגם אצל יונה כתיב אשר מגת החפר ממילא משמע דמזבולון אתי וק"ל.

ליקוטים

י חכ"י עינים. הסנהדרין הן עיני העדה והם יפות וטובות למאור כעינים היפות, ושיניהם חדות ומסודרות, והו משל על תורתם החותכים בשיניהם ובשפתותיהם להגיד בריבים. שעיניהם כחולות. שעל הרוב שנמשך בלבו כעיניים נופנים ע"ד הכני ברשעים יצא מחלב עיניו, ועכ"ז כחן יפה בדת' שהוא הדין. יותר מחלב. לפי פירוש המ"ב לא ידעתי פירושו (אשד הנחליט).

נקים כחלב. דורש ס"ד ולבן שינים מחלב כמ"ש ש"י ס"פ כי טובים. מה חלב נקי אף ד"ת נקיים ע"ש בביאור. בני דרום. הם בני יהודה כמ"ש יהושע י"ח ה' יהודה יעמוד על גבולו מנגב ע"ל פע"ו ס"ג (גם דייקי בלישנא

וזהו ולבן שינים). יין לבן שנים. שהחלב הוא מאכל תינוקות ולגדול לחם בשר ויין ע"כ דורש שתיבת מיין ע"פ מדה כ"ב נמשך גם למה שאמר ולבן שנים וא"ת שינים אלא לבן שנים פ"י באים בימים ושנים וכמ"ש בהדיא ברכות נ"ז ושמה תאמר לנערים ת"ל וגו' כמ"ש כאן וכ"י יפה יין לזקנים כחלב לתינוקות ואם א"ע החלב לגדולים ת"ע לקטנים וע"פ מדה ט' כאלו מפורש מחלב לתינוקות. יין חרדלי. ע"י שבת דף ע"ג ביין גורדלי או ביין חרדלי ופירש"י גורדלי לבן חרדלי שחור. וא"כ צ"ע מכאן ואולי הכוונה שמרוב האדמיות נוטה לשחור וכמ"ש האי שחור אדום הוא אלא שלקה. ובערוך הביאו ולא פירשו. יא ר' יהודה. ירושלמי סוכה ריש פ"ה ומה דאיתא כאן בשם ר"ל איתא שם בשם ר"י. למצמתא צבורא. שר"י לא היה בא עד שיתכנסו כל הציבור כמ"ש אצל רבי וע"י מ"ב. ומצמתא פ"י להתזקקם שלא יתפרדו מלשון צומת הגידין וכמ"ש מבעד לצמתך. הדין יונה. פ"י הנביא יונה.

תורה בשנים עד שֶהָן מוֹצֵיאִין אוֹתָן נְקִיִּים פְּחֻלָּב. דְּבָר אַחֵר, חֲכָלִילֵי עֵינַיִם מֵיִין. אֵלֶּוּ בְּנֵי דְרוֹם שְׁעֵינֵיהֶם פְּחֻלוֹת וְכַהֵם יִפְה לְתַלְמוֹד תּוֹרָה. וּלְבָן שְׁנַיִם מְחֻלָּב יִפְה יִין לְבָן שְׁנַיִם יוֹתֵר מְחֻלָּב לְתִינוּק. עֶמֶד אֶחָד עִם חֲבֵרוֹ בְּדָרוֹם אָמַר לוֹ אִם יִין חֲרַדְלִי שְׁתִּיתִי, יִין הוּא, וְאִם יִין גּוֹרְדְלִי שְׁתִּיתִי יִין רַע שְׁתִּיתִי.

יא [מט, יב] זבולן לחוף ימים ישפן. ס"ה' יהודה פר נחמן ור' לוי הוון נסבין מן תרמין סלעין בכל שבת למצמתא צבורא דר' יוחנן. עאל ר' לוי לוי ואמר הדין יונה משל זבולון הנה, הדין יונה דכתיב ויעל הגורל השלישי וגו' (שם יג) ומשם עבר קדמה מזרחה וגו' וכתוב (מלכים"ב יד כה)

כדבר ה' אלהי ישראל אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמתי

בפיהם יותר מלבן החלב. שעיניהם כחלות. כלומר בני דרום שהם מיהודה עיניהם כחולות וארומות על ידי היין. ומשום דקשה מנ"מ באה. ולכן אמר וכחם יפה לת"ת והיינו כדאמרי' חמרא וריחני פקחני (נוה"ק). יפה יין לבן שנים. פ"י לזקנים. יותר מחלב לתינוק. דרש שינים כמו שנים כמו שאמר בנמרא אל תיקרי לבן שינים אלא לבן שנים. אם יין חרדלי שתית. הוא אדום. יין הוא. ואם יין גורדלי שתית. הוא לבן אינו יין אלא מים. ולכן אמר חכלילי עינים מיין שהיו עיניהם אדומות מיין האדום (נוה"ק). יא [טז] הוון נסבין כו'. היו לזקנים כ"א מהם שני סלעים בכל שבת לקבץ העם לדרשות רבי יוחנן. ובשבת זה היה רבי יהודה המקבצם. ובשבת אחר היה רבי לוי המקבצם. ובעוד שהיה האחד מקבץ העם. היה חברו נכנס לבית המדרש והיה דורש דבר מה קודם שבא רבי יוחנן כדי שלא ישבו הצבור בכבולה (מת"כ). עאל ר' לוי ואמר. ואותו שבת היה רבי יהודה המקבץ הציבור. הדין יונה. זה יונה בן אמתי הנביא משכט זבולן היה. מזרחה וגו'. וסיפיה דקרא נתה חפר. בן אמתי וגו'. וסיפיה דקרא אשר מגת החפר וכיון דנת החפר

שמ"ש והוא לחוף אניות תיבת והוא מיותר ע"כ דורש על יונה שבא לחוף אניות וכ"ה בילקוט בחיתום דרשה זו הוי והוא לחוף אניות. שכל ברכה על האיש היותר גדול שיהיה בשבט זה ברכת אפרים על יהושע הן על שמשון. וזבולון על יונה וכן כולם. ויעל הגורל השלישי. לבני זבולון וחושב שם הערים של זבולון שעבר עליהם הגבול. וס"ד ומשם עבר קדמה גתה חפר עתה קצין. וכיונה כתוב אשר מגת החפר מזבולון.

רש"י ושיטה חדשה לברכת יעקב

פורענות של רשעים שאין לה קץ לעולם. וקץ יסוריהן של לדיקים מעציר מן העולם. שנאמר קץ שם לחשך. ומה קץ שם לחשך. ח"ר יוחנן אלו לדיקים שדומים צעוה"ז כמי שהוא יושב בשחך ואפלה באותה שעה משלם הקצ"ה מתן שחך של לדיקים שאין לה קץ ואין לה הפסק. אשריהן הלדיקים שהן מרצים את המורה ורודפין שלום לישראל שמשתלמין שכר פועל שאין לה קץ ואין לה הפסק לעולם ולעולמי עולמים שנאמר ולמרצה המשנה ולשלום אין קץ. (עניי' אחרת) [ענין אחר]. מפני מה נדך זבולון מחלה מפני שזבולון לחוף ימים ישכון וכל הסמורות למחור זבולון כדכ' והוא לחוף אניות ויששכר (מסתפח) [משתחך] בסמורותיו כדכמי' יששכר חמור גרם שנטול הסמורות מזבולון ומשתחך בהם הוא שאמר משה רבינו שמח זבולון זבולון לפרש צים ויששכר זבולון שמשחך זבולון ויששכר זבולון. אשר חכמים יגידו ולא חסדו מאצותם. (סליקו זכרות יהודה וזבולון) (שח"י).

מתנות כהונה

שנת לקבץ העם לדרשת רבי יוחנן ובשנת זה היה רבי יהודה המקבצם ובשנת אחר היה רבי לוי המקבצם ובעוד שהיה האחד מקבץ העם היה חצירו נכנס לציט המדרש והיה דורש דבר מה קודם שבא רבי יוחנן כדי שלא ישנו הציבור בבטלה וכן הוא בירושלמי נפקת החליל. עאל ר' לוי. לציט המדרש ואותו שבת היה ר' יהודה המקבץ הציבור. הדין יונה. זה יונה בן אמתי הנביא משכט זבולון היה. מזרחה וגו'. וסיפיה דקרא נתה חפר. בן אמתי וגו'. וסיפיה דקרא אשר מגת החפר

שנסנהדרי גדולה. בשנים. כלומר צדיבור ובשנים שהעיקר זו השינים. כחלות. כלומר מאירים ונהירים כאלו הם מכותלים נכחול ודרש חכלילי חכלילי כלומר מכותלים. לבן שנים. כלומר זקן שצע צמיט ורשיש לבן שנים כלומר לבן שנים וכדאיתא נפקת הראה. יותר מחלב גרסינן. אחד עם חברו גרסינן. חרדלי וכו' גורדלי. שני מקומות הם ונחמדלי היה יין אדום ונחמדלי היה יין לבן כדאיתא נפקת נמה אשה ויין אדום לעולם הוא יומר טוב מיין לבן. יא הוון נסבין כו'. הוון לוקמין כל אחד מהם שני סלעים בכל

משולם דוד הלוי

נזיר ד:

שיעורי רבנו

לח

נזיר מצטון אמו ומשו"כ נזה אומה בכל זה, וא"כ היאך אפ"ל דמנות הדירו נזיר לאחר שנולה, הא מוכח שהיה נזיר כבר בעודו צמעי אמו.

ובפשיטא קושית הגמ' אמר מרן ז"ל, דיל"פ לפי מאי דאיתא ברמב"ם פ"ג מנזירות הלוי"ג: "שמסון לא היה נזיר גמור שהרי לא נדר בנזיר אלא המלאך הפרישו מן הטומאה, וכילד היה דינו וכו', ודברי זה הלכה מפי הקצלה", ומשמע מלשונו דזהו הטעם דיש חלוקי דינים בין נזיר שמסון לנזיר דעלמא, משום דשמסון לא נדר בעלמו אלא המלאך הדירו, וא"כ דמ"מ אמאי לא הוי נזיר גמור, הא נאמרה הלכה דנזירות שמסון מפי הקצלה כמו שמסיים הרמב"ם, וא"כ מה זכך דהמלאך הדיר את שמסון, הא מ"מ למעשה איכא הלכה דנזירות שמסון וליהוי נזיר גמור, וא"ע. ומ"מ מבואר בדברי הרמב"ם דכל הטעם שיש חלוקי דינים בין נזיר שמסון לנזיר סתם הוא משום דשמסון לא קיבל נזירותו בעלמו אלא מפי המלאך. ולפ"ז י"ל דזהו קושית הגמ', דאמאי אמרת דשמסון לא נזיר גמור, הא אביו הדירו וא"כ הוי נזיר גמור, ואמאי איכא חלוקי דינים בינו לבין נזיר דעלמא, וזהו הקושיא ושמסון לא נזיר היה, פי' אמאי לא הוי נזיר גמור, ומתרת הגמ' דשמסון המלאך הזירו, ומשו"כ דינו חלוק מדין נזיר דעלמא, וזה גופא מקור לדברי הרמב"ם דנזירות שמסון חלוקה מסתם נזיר משום שהמלאך הדירו, וזה כוונת הרמב"ם דאיכא הלכה מפי הקצלה דכיון דמלאך הדירו דינו שונה מכל נזיר ואינו נזיר גמור. (א' העיר דא"כ איך שייך נזירות שמסון בזמן הזה הא צעינן הפרשה ע"י מלאך. ואמר מו"ר שליט"א דאה"כ ל"ש נזירות שמסון אלא ע"י התפסה בלעד, ומשו"כ פליגי אי הוי דבר הנדור או לא. ופי' דלא כרש"ש בנדריים יט: דכשאומר להדיא הריני נזיר כשמסון הוי נזיר לכו"ע, ודו"ק. ומ"מ גם לפי' זה קשים הקושיות הנ"ל, דאיך הו"א דמנות

דלא רק דנריך לנדור לש"ש, אלא ילפינן דרך בעבודת ד' בשצירת המדות ע"י נדריים ונזירות. וע"ע ברמב"ם סוף הל' נזירות שכתב: "אבל הנודר לד' דרך קדושה הרי זה נאה ומשובח, ועל זה נאמר נזיר אלהיו על ראשו קדש הוא לד' עכ"ל. והיינו כנ"ל וזהו מאי דילפינן הכא. (א' אמר די"ל דמהכא ילפינן דמי שנוזר באופן כזה אינו חוטא, וכן מבואר בגמ' נדריים י. וצפי' הרא"ש שם ד"ה שמעון הנדיק.)

בגמ' יפה עינים וטוב רואי וקוולותיו סדורות לו תלמלים, וכו'. ונ"ע דא"כ הנזירות תועיל לו רק לענין מאי דקוולותיו סדורות לו תלמלים, אבל למה שהיה יפה עינים וטוב רואי זה יהיה גם אח"כ. ולכאורה רואים מזה דדברים שהקצ"ה עשאם יפים אין זה חסרון ולא מציאים לגאווה, ורק מה שהיו קוולותיו סדורים לו והוא עשאם יפים, זה גורם לגאווה, ודו"ק. רש"י פי' דפתחו עליו יצרו והציאו לידי הרהור, והרמב"ם צפי"ג מנדריים הלכ"ג מפרש דבא לידי גאווה. וע"ע ברמב"ם סוף הל' נזיר דמשמע דדוקא אם אמר הריני נזיר אם אעשה כך או כן הוי נדרי רשעים, ומשמע דסתם נזיר הרי הוא קדוש, אולם בדבריו צה"ל נדריים פי"ג הלכ"ג שהבאנו לעיל משמע דרק כשנודר לבדור עלמו הוי רואי, אבל בסתם אינו רואי, ויל"ע בזה.

שיעור פי'

בגמ' ושמסון לאו נזיר הוה, וכו'. ופרש"י דהו"א דאביו הדירו נזיר. ותוס' פרשו דהו"א דהמלאך נזה לאביו שידירו בנזיר כשיוולד. ולכאורה צ"ע היאך קס"ד דאביו הדירו, הא בקרא דמייתי כתיב דיהיה נזיר "מן הבטון", ובפשיטות לא יתכן דהאז יזיר את בנו בעודו צמעי אמו, (עי' תוס' יו"ט ריש פ"ו). עוד הקשה מרן ז"ל דהא כתיב דהמלאך נזה את אמו באיסורי נזיר שלא תשמה יין ושלא תאכל כל טמא, וצ"כ דהיה כבר

עץ יוסף

מדרש רבה סדר נשא פ"י [ו, ה]

פירוש מהרז"ו

רכה

אם גילח יום שלשים לא יצא. דבעינן שינהוג נזירותו שלשים יום שלמים וכיום לא שהוא לאחר מלאת מגלה. וע"ר דר"ש מן התורה א"צ לנהוג אלא כ"ט ימים שלמים ומגלה יום ל'. אלא מדרבנן אסור לגלח ביום ל' דגזרינן

אטו היכא דאמר בפרוש הר"י נזיר ל' יום. ולכן אמר המדרש אם גילח יום ל' יצא. והיינו בדיוקבד משום דלכתחלה לא יגלח ביום ל' מטעם הנ"ל. אית כו'. איכא דיליף דסתם נזירות ל' יום מהכא. וכמה הם ימים מלאים. כלו' איזהו יום שהן מלאים וחמרים היו אומר החדשים. וחדש מלא הוא ל' יום. משה. אם נימא דלהאי מאן דאמר מדכתיב יום מלאת מדאורייתא בעינן ל' יום מלאים א"כ אם גילח ביום ל' לא יצא דמלאת החדש ל' יום שלמים הן (פ"מ). הימם כתיב. חסר כתיב לומר דבחדש חסר סני דהיינו כ"ט יום. והא דררשי למלאת לכתחלה הוא דבעינן שלמים. ועיין בירוש' פ"ק הנזיר. [כח] מי שאין לו פרע מנין. כב"ה דנזיר ממורט צריך להעביר תער על ראשו. או פירושו מי שאין לו פרע כגון שהוא מגלה בעת הנזירות מנין שהוא חייב לגדל שער. נאמר כאן נזיר. גבי תגלחת כל ימי נזרו נזרו. ונאמר להלן נזיר. ואחר ישתה הנזיר יין. ואע"ג דהתם כתיב נזיר והכא כתיב נזרו מ"מ ילפינן מיניה (ז"א). אסור לשתות עד הבאת קרבן. כרבנן נזיר דף מ"ז דס"ל ואחר ישתה הנזיר יין אחר מעשה יחודי. ופרשי' אחר מעשה קרבן ואע"ג שעדיין לא גילח התגלחת לא מעכבא. יא חשוב לפני ככהן גדול. כי קדושתו גדולה על ידי נזירותו כמעלת כהן גדול. קראו הכתוב עטרה. כי עיקר היופי היא יופי הנפש וזכותה שהוא היפך יופי הגוף המביא לירי התאוה שהוא הנזיר האמתי.

מניתי שאין בפרשה רק כ"ט פעמים ובהכרח לומר שחושב גם מ"ש כי נזר אלהיו על ראשו ג"כ מלשון נזירות ועל שאינו שוה לכל הנ"ל ע"כ לא חשב תחלה אלא כ"ט פעם. לחידושו. כמ"ש לעיל סימן זה שאינו בכלל שאר נדרים וזה לגופו

וכמאן דאמר אין דורשים תחילות שצריך לגופו. גידול שער שלשים יום. שער שלשים השער מגודל ונאות לאדם לאחר שלשים נקרא נזיר ומשא לאדם וכמ"ש לעיל פ"י ט' בס"י כ"ד. עד מלאת הימים. היינו חודש מלא שלשים יום וכ"ט יום נקרא חודש חסר. לא יצא. ואנן תנן במתניתין יצא. הימם כתיב. חסר יו"ד בתרא לדרוש לכתחלה צריך ל' יום ובדיעבד כ"ט. מי שאין לו פרע. שאין טבעו לגדל פרע ששער שלו קטנים תמיד. עד הבאת קרבן. לקמן ס"י ט"ז. משהו. איזה שער שיהיה לו אפילו קטנים. כל ימי נזרו נזרו. תער לא יעבור על ראשו ונאמר להלן ואחר ישתה הנזיר יין להורות שגם אחר שעברו ל' של הנזירות אסור לשתות יין שהרי מדבר על הבאת קרבנותיו שמעכב שתיית יין. יא כ"ט ימי הזירוי דה'. על נפשות מת לא יבוא ע"י לקמן פ"י י"א סוף ס"י א'. כדי לישמור עצמו. כדלעיל ריש סימן יו"ד. מה כהן. כמ"ש ויקרא כ"א י"א על נפשות מת לא יבוא. כי נזר שמו. ויקרא כ"א י"ב. ויבדל אהרן להקדישו. על שבתורה אינו מפרש שאהרן ובניו הם קדשי קדשים על כן הכי אהרן וקדושת של ד"ה וקדושת נזיר קדושת כ"ג היינו ק"ק מה שאין

מסורת המדרש סב פפרי נשא פסקא כ"ה. יושמתי מיר פוק א' הלכה ג'.

חידושי הרש"ש ע"ל דעתיה דבר פדא אם גלח יום שלשים לא יצא. ע"י בירושלמי בפ"ק דנזיר בתוס' קה"ע שהעלה זה בצ"ע שהוא נגד משנה מפורשת. גדף פרע לומר דף שהוא גדף פרע אין די אלא מי שיש לו פרע מי שאין לו פרע מנין תלמוד לומר וכו'. י"ל שכבר יש לו פרע (שהוא גידול שער של למ"ד יום) בעת קבלת נזירותו והכי משמע לישנא גדול פרע דהיינו שהפרע שיש לו יגדלו עוד.

חידושי הרד"ף אין די שהוא אסור כו' להקיש לדון ממנו גזרה שוה כו'. ספרי.

ידי משה יא אמר הקדוש ברוך הוא הרי הוא חשוב לפני ככהן גדול. פי' ע"ד דאית' בספרי וישלח את נערי בני ישראל שכל מי שאוכל בטהרה ונזהר מטומאת קרי ראוי להקריב קרבן על המזבח ככה"ג ונזיר זה נזהר מטומאת קרי לפי שנוהר מכל דבר המרגיל את האדם לירי זנות ואוכל מאכליו בטהרה ע"כ ראוייה ליה מעלת כה"ג וק"ל.

ליקוטים יא חשוב לפני ככה"ג. כלומר שהזהרתי כאלו הענינים כמה שהזהרתי מזהרים כי קדושתו גדולה ע"י נזירותו כמעלת כה"ג שהוא האיש הגעלה מכל. קראו הכתוב עטרה. כי עיקר היופי היא יופי הנפש וזכותה שהוא היפך יופי הגוף המביא לירי התאוה שהיא הנזיר האמתי (אשד החוליס).

לחדושו יצא ואינו עולה מן המנין. **ביעל דעתיה דבר פדא אם גלח יום שלשים לא יצא. על דעתיה דר' שמואל אם גלח יום שלשים יצא. אית דבעי נשמענה מן הדא, גדל פרע שער ראשו, כמה הוא גדול שער, שלשים יום. ואית דבעי נשמענה מן הדא, עד מלאת הימים, וכמה הם ימים מלאים, שלשים יום. מעתה אם גלח יום שלשים לא יצא. אומר ר' יצחק בר אלעזר הימים, הימם כתיב. גדל פרע. לומר לה שהוא גדל פרע. אין לי אלא מי שיש לו פרע, מי שאין לו פרע מנין, תלמוד לומר שער ראשו, משהו. אין לי שהוא אסור לגלח אלא עד מלאת הימים אשר יזיר, מנין שהוא אסור בתגלחת עד הבאת קרבן, תלמוד לומר ואחר ישתה הנזיר יין, וכי הנזיר שותה יין, אלא מפנה להקיש לדון ממנו גזרה שוה, נאמר כאן נזיר כל ימי נזרו נזרו ונאמר להלן נזיר, מה להלן אסור לשתות עד הבאת קרבן, אף כאן אסור לגלח עד הבאת קרבן.**

יא ו. ה. כל ימי הזירוי לה' וגו'. בא וראה שכל מי שמקדש את עצמו מלמטה מקדשין אותו מלמעלה. זה לפי שמזיר את עצמו מן היין ונהוג צער בעצמו שלא יגלח ראשו כדי לישמר עצמו מן העברה אמר הקדוש ברוך הוא הרי הוא

חשוב לפני ככהן גדול, מה כהן אסור לשמא לכל המתים. מה ככהן גדול פתיב, כי נזר שמן משחת אלהיו עליו, אף כנזיר הוא אומר כי נזר אלהיו על ראשו. מה ככהן פתיב, (דה"א כג יג) ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים, אף נזיר נקרא קדוש שנאמר כל ימי נזרו קדש הוא לה'. בא וראה כמה המצות מעטרות את ישראל. והלא גדול שער נוול הוא לאדם שהוא אינו חופף ראשו, ולפי שהוא מגדלו לשם שמים קראו הכתוב

מתנות כהונה לחידושו. כלומר לגופו ולתש נמוה דין נזיר או פי' כמו שפירש"י וטוס' פ"ק דנזיר. אם גילח יום שלשים יצא. סכנך ענבו כ"ט ימים. גידול שער שלשים יום. עיין פ"ק קמא דנזיר. ימים מלאים שלשים יום. מה ש' ימים הם ק"ק של הימים. הימם כתיב. חסר יו"ד במלא ומעמה אין לראיה מכלן. וכי הנזיר שותה כו'. שקלאו עדיין נזיר. כל ימי נזרו נזרו וגו'. מער לא יעבור. ונאמר להלן נזיר. ואלו יממה המיר יין. יא [מגדלו לשם שמים גריסין].

נקי מנכסיו ע"י עון זה, וזכו ונקב האיש מנכסיו מעון זה שהוא יגרום לו כן. [תקס"ג].

כי יפליא לנזור נזיר, בתוס' על התורה הקשו איך אמרינן הרוחה סוטה בקלקולה יזיר עלמנו מן היין הלא לריך להציא על זה קרבן על שזיער עלמנו מן היין, ולפע"ד הפ"י הוא כי הסוטה הפליגה אל הקלוה לשחות ושכחה מחוקק, וברוחה זה הרי הוא חופש הקלוה שניה להזיר עלמנו מכל וכל, גם זה לא יחנן לכן נסמכה צ"י פרשיות אלו לומר שניהם לא יתכנו אלא דרך הממולע בין הקלות וזכו איש כי יפליא שיעשה דבר פלא הרבה יותר מן הראוי.

וע"ז שזכו חז"ל חכמות ישראל בשלוחם הי"י מן הגיסים לא כצו גשמים אש של עזי מערכה ולא נלחה הרוח את עמוד העשן פי"ב צעסקו בלרכי הגשמיים לא הערידו זה לכבות עי"ז אש להבת אהבת י"ה, וכן צהיפך רוב אהבת את ה' ורוח קדשו אשר בקרבנו לא הביאנו לעשוק גופו במאומה מלרכי צע"ז וזכו לא כצו הגשמים לרכי הגשמיים לא כצו אש של עזי המערכה הוא כינוי של אש אהבה לעבודת ה' לרוץ המערכה לפניו. וגם לא נלחה הרוח ה' אשר בקרבנו את עמוד העשן המה מעמד ומלצ הגוף עולם קטן עולם העשן נקרא כמ"ש הראב"ד בידוע, אלא היה הכל צהדרגה. [תק"ס].

וכפר עליו מאשר הטא על הנפש, שזיער עלמנו מן היין. וכי רמב"ן הא נזיר עובר נמי מציא הטאה ציוס מלאת ימי נזרו (*), והנה חז"ל [נדריים י.]. אמרו נזיר עמא שנה בלערו מן היין על שנטמא והימים הראשונים יפלו, והקשה מורי צהפלאה ז"ל הא מה עליו צפתע פתאום באונס ורחמא פטריה, והנה ידוע כי הדיק אוכל לשוצע נפשו פי' להעלות נפשות האומה ובעלי חיים להתאחד עם נפשו הקדוש, והמלצר עלמו ומונע העלאת הנפש חוטא צעללה ושז וא"ת, אמנם המקולקל חוטא על נפשות הנלוות שמקלקל אותם באכלו מהם, נמלא כל נזיר שזיער עלמנו מן היין לא ימלע שחטא או שהי' לדיק מעיקרא וחטא עתה במה שלא שחה יין או צהיפך שהי' חוטא מעיקרא והי' ראוי להזיר עלמנו שלא יחטא על נפשות נקיים אלו וצין כך וצין כך עכ"פ יציה חטאת, אבל אין לנו יודעים אם החטאת הוא אשר חטא על הנפש שקלקל אותם או צהיפך על שהתעלל בתקנתם — אך נזיר עמא שנטמא באונס אי"כ משמים הראוהו שראוי לו להאריך שלא לשחות יין כי הוא מקלקל נפשות וא"כ הרי קמן שחטא על הנפש וא"ש. [תקי"ף].

וזאת תורת הנזיר ציוס מלאת ימי נזרו יציה אותו אל פתח אהל מועד פי' הנזיר אשר נזירתו

חציב לפני ה' כאותו אשר קולותיו תלתלים אשר שמעון הדיק אכל מקרבנו [כנדריים עי:], כגון זה צלי ספק שהפרישות הזה יצאנו אל חכלית המטון לפני ה' תמיד. וזכו זאת תורת הנזיר ואיזוהו הנזיר, ציוס מלאת ימי נזרו כשהם צמילואם ועובס ומרואים לפני ה', נזיר כזה זאת תורתו, יציה אותו פי' הנזירות שלו יצאנו לפני פתח אהל מועד העליון הידוע. [תקי"ס].

זאת תורת הנזיר אשר ידור קרבנו לה' על נזרו מלצד אשר חשיג ידו כפי נדרו אשר ידור כן יעשה על תורת נזרו, יאמר כי לכל [אדם] מעמד וגבול עד כמה יגיע בה חכמתו וכל מדות נפשו, אמנם אם יפריש עלמו מהון העולם אזי יתקרב אל ה' יותר מההשגה המוכנת לו וחכמתו יתירא ושולטן עינאה יהצ לי, וזכו זאת תורת הנזיר אשר ידור, מה שאומר והוא, כי קרבנו לה' וקריבתו אליו ע"י נדרו כל זה הוא מלצד אשר חשיג ידו, כי מה אשר חשיג מקדמת דנא יהיה נחשב למאומה נגד חוספת המרובה, ואמר כפי נדרו אשר ידור כפי כוונתו ומחשבתו אשר הצותן לצות יודע וצוחנס, כפי כן יעשה לו ה' על תורת נזרו לתת לו השגה ושפע נצואיי. [תקי"ס].

הרמב"ם במורה נבוכים יהיב עעמא להקפת ראש וזקן מפני שזה היה לבומרים, ולווח הרא"ש מה לנו לתת טעם לתורה נעו מעגלותיה לא חדע וכ"כ עי"ד [סי' קפ"א] וצ"י כי רמב"ם ראה כן מדסמך לו פרשיות שלפניו ואחריו מעניני עי"ז על כן מסמיכות נראה שזה הטעם. ונלע"ד אין ללמוד טעמא דקרא אפילו מהמכות הפרשה **שהרי משו"ה בסמכה פי' נזיר לסוטה לומר הרוחה סוטה בקלקולה יזיר עלמנו מן היין [צרכות ס"ג]. להורות נתן שעי' הנזירות יהי' פרוש מחלות נשים, והנה שמשון הנזירו המלאך והפליג צנזירתו מן הצען ואפ"ה הלך אחרי עיניו, והמלאך נזיר צדצרו ולא אמר מן הצען עד יום מותו כי ידע שלא יהי' נזיר עד יום מותו רלופים שהרי דלילה גלחה שערו וסותר שלשים יום עד יגדל פרע. [תקי"ג; ועי' צפ"י לרצ"ג שפטים י"ג].**

בה חזרנו את בני ישראל אמור להם פי' שלא יעטרך לצרכם צעום צרכה רק יאמר להם דברים המושכים לצ לעבודת ה' והיינו צרכתם, ואתה הכהן יצרכך ה' וגוי' באופן שיכיה דצריך גשמיים, ואתה רק ושמו את שמי על בני ישראל פי' תדריכם באופן שיתקדש שמי על ידם ויקרא שמי צהם ואז ממילא אני הצרכם. — והרמז ושמו את שמי ואמרו אין שימה אלא ציד כדכתיב וישא אהרן את ידיו [עי' סוטה ל"ח], ואמרו כי יש י"ד פרקים ציד, ואומר אני לפי"ז כי י"ד עם שם הוי"ה חלקים שהוא יצ"ק ית"ש גמטרי' קכ"ז לרף עם צנ"י ישראל יעלה

י' עי' בריב"א עה"ת וברי"ף ומהרש"א בעין יעקב במס' תענית י"א ע"א.

נדרים דף ט הלכות תפלה

וברכת כהנים

יש בכללן שתי מצות עשה

אחת לעבוד את ה' בכל יום בתפלה. שנייה לברך כהנים את ישראל בכל יום. וביאור שתי מצות אלו בפרקים אלו.

בסוף משנה

אהבה. הלכות תפלה פרק ראשון

בסוף משנה

לעצמו תפלה קצרה פעם אחת ביום. א"י יש כח ניד חכמים לעקור דבר מן המורה כדאיתא בפרק האשה רבה (יבמות דף פ"ט). ומ"ש צבוקה לתפלה דרצנן מפסיקין היינו לפי שכבר התפלל תפלה אחת ביום ההוא או נשאר לו שהות להתפלל אותה או יאמר תפלה קצרה ביותר שהוא חייב מן המורה. ומ"ש ועוד שמי שנאנס וכו' אפשר לומר דלא אמרו ספק התפלל ספק לא התפלל אינו חוזר ומתפלל היינו דוקא כשלא נסמך לו בכל תפלות היום שהוא אצל אס נסמך לו כן חוזר ומתפלל ואפילו אס נאמר דננסמך בכל תפלות היום נמי פטור ו"ל דמתפלל תפלה קצרה וכן רב יהודה לא הוה מנליה תפלה גמורה ג"פ ביום אצל בכל יום היה מתפלל תפלה קצרה ע"פ הדרכ שכתבתי ולא הוזכרו להזכיר תפלה קצרה זו בגמרא להיות היצר פשוט שלא יעקור מנחה דאורייתא ממקומה. כ"ל ליישב דעת רבינו:

א מצות יעשה להתפלל בכל יום שנאמר ועבדתם את יי אלהיכם. מפי השמועה למדו שעבודתה זו היא תפלה שנאמר ולעבדו בכל לבבכם אמרו חכמים אי זו היא עבודה שכלב זו תפלה. ואין מנין התפלות מן התורה. ואין מנין משנה התפלה הזאת מן התורה. ואין לתפלה זמן קבוע מן התורה: **ב** ולפיכך יגשים ועבדים חייבין בתפלה לפי שהיא מצות עשה שלא הזמן גרמא אלא חיוב מצוה זו כך הוא שיהא אדם מתחנן ומתפלל בכל יום ומגיד שבחו של הקדוש ברוך הוא ואחר כך שואל צרכיו שהוא צריך להם בבקשה ובתחנה ואחר כך נותן שבח והודיה לה' על הטובה שהשפיע לו כל אחד לפי כחו: **ג** אם היה רגיל מרבה בתחנה ובקשה ואם היה ערל שפתים מדבר כפי יכולתו ובכל עת שירצה. וכן מנין התפלות כל אחד כפי יכולתו. יש מתפלל פעם אחת ביום. ויש מתפלל פעמים הרבה. והכל יהיו מתפללין נכח המקדש בכל מקום שיהיה. וכן היה הדבר תמיד ממשנה רבינו ועד עזרא: **ד** יכיון שגלו ישראל בימי נבוכדנצר הרשע נתעברו בפרס ויוון ושאר האומות ונולדו להם בנים בארצות הגוים ואותן הבנים נתבלבלו שפתם והיתה שפת כל אחד ואחד מעורבת מלשונות הרבה וכיון שהיה מדבר אינו יכול לדבר כל צורכו בלשון אחת אלא בשיבוש שנאמר ובניהם חצי מדבר אשדודית וגו' ואינם מכירים לדבר יהודית וכלשון עם ועם ומפני זה כשהיה אחד מהן מתפלל תקצר לשונו

לשואל

א סמ"ג עשין י"ט טור א"ח ס"י פ"ט: ב טור א"ח ס"י ק"ו: ג סמ"ג עשין י"ט: דכתיב ה' אלהים אמת החילות וכתיב צבחה נא ואתרה וכוין דממנע"ה למנדן כן אלמא מלאורייתא הכי הוא הכי יסוד למ"ש שאין מטבע תפלה זו מן התורה, וכנגד מ"ש שאין מנין התפלות מן התורה אמר יש מתפלל וכו':

ג והכל יהיו מתפללים נכח המקדש וכו'. ו"ל שלמד כן מדאמרינן במשנתו של ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אמר ה' אלהיך מירא ואותו מעבוד עבדו בחוכמו עבדו נמקדשו כלומר להתפלל נכחו וכו' רבינו צבוקה אמר לו ומי' במ"ש בכל מקום שיהיה אפשר לפרש בו שני פירושים או שחוזר למתפללים בין שהיו בארץ בין שהיו בחוזה לארץ יתפללו נכח המקדש או שחוזר למקדש בכל מקום שיהיה המקדש בין כשהיה צמדבר בין כשהיה בגלגל או בשילה ובנו ובגזעון בין כשנזנה בית עולמים לעולם

לחם משנה

ולחם ומים זריך בכל יום אס כן התפלה ג"כ היא בכל יום למה שאתה שואל זריך בה: **ב** ולפיכך נשים ועבדים וכו'. משנה ריש פרק מי שמתו (דף כ'): שיהא אדם וכו': פרק אין עומדין (דף ל"ב) דרש ר' שמלאי לעולם יסדר וכו'. מנא לן ממשא: **ואח"כ** נותן שבח. ויש לשאול מנין לו לרבינו שזה מן התורה. ובעל קריית ספר כתב לא לתפרש לי היכא וגם צעני יפלא:

מגדל עז

שנתנה תורה קבע לק"ש כן נתנו חכמים זמן לתפלה ופי' ר"מ ו"ל צבוקה שחבר בלשון ערב כלומר שזמני התפלה אינן מן התורה אלא חובת התפלה עצמה היא מן התורה כמו שפירשו למעלה ותכתיבם סדרו לה זמנים וזו ענין אמרם תפלות כנגד תמידין הקטות כלומר סדרו זמניהם ממני הקרבן: **ב** ד ולפיכך נשים ועבדים ב' עד שלא הזמן גרמא. פרק היה קורא ופרק מי שמתו (דף כ"א): אלא חיוב מצוה זו וכו' עד כפי הכל וילמדו אותן. פרק אין עומדין (דף ל"ב):

פ"א א מצות עשה להתפלל בכל יום שנאמר ועבדתם מנ"ל דהאי ועבדתם היינו תפלה מדכתיב ולעבדו בכל לבבכם אלמא קמם עבודה כלב היא דהיינו תפלה: וכתב הרב צבוקה אמר לו המנחה היא שזנו לעבדו וכו'. ולשון ספרי ולעבדו זו תפלה וא"ת למה לא כתב רבינו פה שזנטינו מנחה זו מדכתיב ולעבדו בכל לבבכם שמפורש בו זיוי התפלה ו"ל משום דלעבדו לאו מנחה היא אלא סיפור דברים אס שמוע השמענו לאהבה את ה' ולעבדו ונתמי מטר ארזכס וא"ת דאיתא מנחה זו מדכתיב ואותו מעבוד שהרי מנחה ששית וכו' מדכב וי"ל דהאי"ל אלא דהיא מנייהו נקט וכמ"ש ו"ל צבוקה"מ דלעבדו ודאיתא מעבוד אהו לאזכורי בין לתפלה בין לתלמוד וכמבואר בספרי ובמשנתו של רבי אליעזר בנו של ר"י הגלילי והאי קרא דועבדתם לא מנינו שדרשהו לתלמוד ולא לשום דבר אחר אית לן לאוקמי שהיא מנחה מיוחדת לתפלה. ומ"ש אי זו היא עבודה שכלב זו תפלה הכי אמרינן צריש תענית (דף כ' ע"א):

ודע שהרמב"ן ו"ל השיג על רבינו במ"ש שהתפלה היא מנחה מן התורה שכבר ביארו חכמים בגמרא תפלה מדרבנן כמו שאמרו צב"ג דברכות (דף כ"א ע"א) לענין בעל קרי שקורא ק"ש ומבדק על המזון ואינו מתפלל והעלו הטעם ק"ש וברכת המזון דאורייתא תפלה דרבנן ובגמרא סוכה (ל"ח.) אמרו נבי תפלה דמנא ואס התחילו אין מפסיקין והקשו מל"ג דתנן נוטלו על שלתו אלמא תפלה מפסיק והשיבו בדרך תימה מאי קושיא הא דאורייתא הא מדרבנן וכבר ראינו לו ו"ל שכח שחייב אדם מן המורה וכן כתב בזה המחבר במנחה עשירית שזמני התפלה אינם מן התורה אצל חובת התפלה עצמה היא מן התורה. וגם זה אינו נכון צעני שבעל קרי מבדק על המזון לאחריו מפני שהוא מן התורה ואינו מתפלל עד שיעצוב אפילו עמד כמה ימים בקרי ועוד שמי שנאנס ולא התפלל בשחרית ובמנחה נסמך אס התפלל לפי דבריו של הרב היה זריך לחזור ולהתפלל והס פסקו לעולם בכל ספק בתפלה שאינו חוזר ומתפלל מפני שהיא מדרבנן ואס אינה מנחה בכל יום מתי מהיה החובה הזאת המוטלת עלינו מן המורה שיתפלל יום אחד בשנה או בכל ימיו פעם אחת אלא ודאי כל ענין התפלה אינו חובה ומה שדרשו בספרי ולעבדו זו תפלה אסמכתא היא. ודעת רבינו שזמנא עשה מן המורה להתפלל בכל יום ומ"ש ועבדתם את ה' ועבודה זו כריכה שמהיה בכל יום אס אינה בכל יום אולי נכח לומר שהיא פעם אחת בכל ימיו וזה מנחה שלא יסבלה הדעת וא"כ ע"כ החיוב הוא להתפלל בכל יום אצל אין מנין התפלות מן התורה אלא כפעם אחת ביום סגי: ואין משנה התפלה הזאת מן התורה. כלומר מטבע התפלה הזאת והוא מלשון ושנתה אלא באי זה נוסח שחזמן לאדם בו. ומעתה מה שאמרו בעל קרי שאינו מתפלל היינו שאינו מתפלל תפלה זו בנוסח זה שלש פעמים ביום אצל אומר הוא

פ"א א מצות עשה להתפלל בכל יום שנאמר וכו'. ו"ל למה לא התחיל בה"ל ק"ש מ"ע לקרות ק"ש כמו שהתחיל כאן בהלכות תפלה וי"ל כדמירך ספר חרדים דמנחה יתוד חייב אדם לייחד בכל רגע ולכן לא השנה לחת מ"ע שבתורה לבד. ועוד קשה דמנין לו מכאן דהו בכל יום. ובעל קריית ספר כתב לתרך משום דכתיב ועבדתם את ה' ואין עבודה אלא תפלה ובסיפא דקרא אומר ובך את לתמן ואם מימך

פ"א א מצות עשה להתפלל בכל יום בו' עד מן המורה. נספרי בקרא דכתיב ועבדתם את ה' אלהיכם ולעבדו זו תפלה ועוד כתיב ואותו מעבוד ועוד כתיב ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם ובמשנתו של ר"א בנו של ר' יוסי הגלילי אמרו מניין לעיקר תפלה בכל המנחות מהכא את ה' אלהיך מירא אותו מעבוד עבדו בחוכמו עבדו כמקדשו כלומר ללכת שם להתפלל בו. וכן פי' ר"מ ו"ל צבוקה שחבר בלשון ערב. ובירושמי דפרק תפלה השמר נמי איתא ולשון המוספתא כס

מציאים ראוי ממש שכתבו תוס' לקמן ד"ה למ"ד וכו', שכבר קרא קריאת שמע עכ"ל, אם כן כבר הגיע זמן תפלה והתחיל באיסור. וי"ל דזה הליא צמה שכתבו תוס' לקמן [י"א ע"א] ד"ה עריחותא, דלמחזור ויערי דמשום לצו רואה ערוה הוא, אם כן קשה קושית תוס' תיפוק ל"י משום קריאת שמע, ולריך לומר שכבר קרא קריאת שמע, אך המרדכי סבירא ל"י כסתם תוס' שריך לאזור חלציו לתפלה, משום הכי [שייכא] אפילו אין לצו רואה את הערוה, אם כן י"ל התחיל צהיתר ולא קרא קריאת שמע, ומשום קריאת שמע אין לריך לאסור הימיוני רק שלא יהי לצו רואה את הערוה, לכן הולך המרדכי למה שכתב, עיין וק"ל ופשוט.

אסור לטעום כלום. כתבו תוס' [ד"ה לימא] אפילו התחיל פוסק. והגאון מהרש"ק בספר תפארת שמואל [צפרקין אות י"ח] נדחק וז"ל, פירוש ומאחר שאסור אפילו פירות ק"ו שריך להפסיק הסעודה אפילו התחיל צהיתר, דלא גרע מאכילת פירות עכ"ל. ולפע"ד ההפרש בין לשון אכילה לשון טעימה, כי אכילה היא סעודה, ולשון טעימה הוא טעימה ולגימא צעלמא, והנה המתחיל צעעודה דקיימא לן דאינו פוסק, אם מכל מקום הפסיק וצירך צרכת המון היתכן שיכול לחזור ולהתחיל, זה אינו, אע"ג דאי לא הוה פסיק ה"י יכול לאכול, מכל מקום כיון שפסק אסור להתחיל, ואם כן למאן דנקט לשון אסור לטעום, כל טעימה וטעימה היא התחלה צפני עלמה, וכיון שצלע טעימה הראשונה, הטעימה שאחריה היא התחלה צפני עלמה שאסור להתחיל, ואין זה בגדר אין מפסיקין, אלא בגדר מתחילין, והכן זה.

ובתספורת של צן אלעשה. יש כאן ד' שיטות — להרי"ף ז"ל אע"ג דאין הלכה כריצ"ל ואין מפסיקין אפילו התחיל סמוך למנחה קטנה — ודלא כחומרת תוס' דשמעתין [ד"ה בתספורת], ועיין תוס' צרכות כ"ח ע"ב [ד"ה כיון] — מכל מקום לענין התחלה מחמיר כלישנא צתרא, דסבירא ל"י לרווחא דמילתא מיייתי דריצ"ל, דצלאו הכי נמי קשיא ל"י לש"ס האיכא שהות עוצא, וסתם מנחה היא מנחה גדולה, ומקו ל"י ר' אחא צר יעקב צחששות דלא מהני לכו שהות עוצא, והילכתא כות"י לחומרא, עיין רמב"ן [צמלחמות]. ולשיטת תוס' [ד"ה בתספורת] מדשקיל וערי אליצא דריצ"ל, שמע מינה הילכתא כות"י צהא על כל פנים דמפסיקין אפילו צעעודה קטנה סמוך למנחה קטנה, אך פסקו קולא צחתלה, כלישנא קמא דש"ס דלא אסור סמוך למנחה גדולה אלא סעודה גדולה. והר"ה סבירא ל"י דאידיחי כולה סוגיא, ומתני צמנחה קטנה, ואסור אפילו סעודה קטנה, וסמוך למנחה גדולה מותר אפילו סעודה גדולה, ועיין חידושי רש"י דשמעתין [ד"ה ולענין]. ויש עוד שיטה דמיייתי ראש צרכות [פ"ד ס"י י"א] צסס ר"ת, והיא טעות כמו שכתב מעדני מלך [שס], אבל על כל פנים אוחן הפוסקים מקילין ציותר, דסעודה קטנה אפילו סמוך למנחה קטנה שרי, ולא אסור אלא תרת, סעודה גדולה וסמוך למנחה קטנה.

כמו שכתבו פוסקים צזה פט, ואחר כך נקט תפלה של ערבית. אבל לא י"ל דצרי. חדא, דקיימא לן [צרכות כ"ז ע"ב] תפלה ערבית רשות, ועוד פסק רש"י [ד"ה ולענין] הא דלמאן דאמר חוצה מפסיקין, היינו אי לא התחיל אלא צחתרת הגורה, אבל התחיל לאכול ממש אין מפסיקין אע"ג דשכיחי שכרות, מכל שכן מדצרי תורה דלא יפסיק, ואם כן סיפא למה ל"י.

ועפ"י דרכו יש לעיין קתא מ"ט דחיק ש"ס ומוקי סיפא צצצרת העוסקים צתורה, נימא נמי מדצרי רשות מיירי, וקמ"ל סיפא דאפילו לתפלה ערבית אין מפסיקין, אע"ג דשכיחי שכרות ואיכא למהיט נמי לפשיעותא, אפילו הכי אין מפסיקין, והטעם משום דתפלה ערבית רשות ולא חוצה. והא דלא משני הש"ס הכי, י"ל משום דאם כן מצואר ממשנתיו דתפלה ערבית רשות, ומשנתיו קדמונית היא מ"ח דצריס שה"י הכל צקואיס צהס כמ"ש תוס' לקמן י"ד ע"א סוף ד"ה זימנין וכו' עיי"ש, ואיך נחלקו צזה ר' גמליאל ור' יהושע [צרכות כ"ז ע"ב], ורש"י ה"י אותו הלמוד שאל צצית המדרש אי תפלה ערבית רשות או חוצה [שס כ"ח ע"א], ולא פשעו ממתני דתפלה ערבית רשות, אלא על כרחך לא הוה סבירא לכו דמייירי צשל ערבית, ומשום הכי מוקי צצצרת העוסקים צתורה ותורתם אומנתם וליכא שהות.

ולפ"ז יש ליישב קושית תוס' לקמן י"א ע"א ד"ה כגון וכו', דיש לומר נהי ר' יוחנן אמר הכי לרש"י וצצרי, היינו רש"י לשיטתו דלא ידע דתפלה ערבית רשות, על כן מפרש משנתיו צצצרת העוסקים צתורה וליכא שהות, ואפילו הכי אין מפסיקין לתפלה, אבל למאי דאיפסקא הילכתא תפלה ערבית רשות, י"ל משנתיו כ"ל צצרי רשות ואיכא שהות, וצקריאת שמע דאורייתא מפסיקין ותפלה ערבית רשות לא מפסיקין, אע"ג דאיכא שכרות, ומעוסקי תורה לא מיירי מתני כלל.

וי"ל צליכא שהות אפילו מי שתורתו אומנתו מפסיק, או אפילו לקריאת שמע אינו מפסיק, כי אין הדיון מצואר צמשנתיו, וצזה פליגי ר' ירמיה ור' זירא [לקמן י"א ע"א]. וי"ל ר' יוחנן נמי דקאמר כגון אנו מפסיקין, לא שלא ה"י תורתו אומנתו, אלא לא רצה לתלות גדולה צעלמו ואמר כגון אנו. אבל טעמו כגון אנו דפשיטא לנו תפלה ערבית רשות וכמ"ש לעיל, וכן מלאתי צירושלמי דפרקין [ה"ב] דר' יוחנן לטעמי דסבירא ל"י [צרכות כ"א ע"א] הלאו שיתפלל כל היום, ורש"י לטעמי דסבירא ל"י תורה עדיפא ע"ש, ולריך לומר נמי ר' יוחנן אמר כגון אנו מפסיקין, מחמת ענוה אמר כן, כאלו חס ושלום אין תורתו אומנתו, ועיין ע"ז א"ח סוף ס"י קכ"ח שכתב כן על ענין אחר.

מיהו עיין מ"ס הענין כ"א ע"א חילפא ור' יוחנן וכו', וצחצחה שעה לא היתא תורתו אומנתו — לה עוררני תלמודי המופלג מוה"י משה קאנישא נ"י.

פסקי רמב"ם צזה יצואר לקמן צמקומן [י"א ע"א ד"ה סיפא, ומה] א"ה.

אין מפסיקין. כתבו תוס' [ד"ה ואם] אפילו התחיל באיסור, ומיייתי ראוי משמעתין [לקמן י"א ע"א] שרי הימיוני. עיין פירושו צמהרש"א צסס המרדכי [צפרקין סימן רכ"ג]. ויש

סימן מא.

בענין תפילה בעת צרה חיובה מן התורה

הרמב"ם והרמב"ן ז"ל בענין חיוב תפילה, ואפס דברינו בזה זכיתי ונדפס בקובץ התורני "אוצרות ירושלים" שנת תשל"ח (גלין ר"כ), השי"ת יעזרני להוציאו לאורה בקרוב לתועלת שוחרי תורה ותושיה אמן.

ועזרני האל ב"ה והאידינא ראיתי בתרגום המיוחס ליונתן שמות (י"ח כ) על הפסוק והודעת להם את הדרך ילכו בה שכה תרגם: "ותודע להון ית צלותא דיצלון בבית כנשתהון", ואזיל יונתן לטעמיה דחיוב תפילה מן התורה, ואיצתמיד ביאור דילן ונתחסמו דברינו תלי"ת.

ומצאתי לגאון מהר"צ חיות ז"ל בספר כתביו ח"ב (אמרי בינה סימן ד' דף תקט"ז רע"ב) שעמד על דברי המיוחס ליונתן הללו דהלא תפילה מדרבנן וכו' ע"ש, אבל לא זכר לדברי המיוחס ליונתן בספר דברים שהבאתי, ולדברינו אתי שפיר דהמיוחס ליונתן לטעמיה אזיל דסבירא ליה תפילה מן התורה, וכאן קאי על עיקר החיוב להתפלל אף דנוסח התפילה מדרבנן דזק היטב.

ויש לנו להוסיף בה דברים בס"ד, שהרי הגאון המובהק בעל אמרי בינה ז"ל בהגהותיו לספר טורי אבן (ראש השנה) העלה דמאן דסבירא ליה מצוות צריכות כוונה סובר תפילה דרבנן, ואיפכא איפכא, עיין שם, והביא דבריו הגאון רבי שלמה שטנצל ז"ל בספרו היקר קהלת שלמה (ר"ס ע"ד) עיין שם.

דברים (ד' ז): "וכי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו, כה' אלהינו בכל קראנו אליו".

ובתרגום המיוחס ליונתן בן עוזיאל תרגם: "ה' יתיב על כורסיה רב ושמע צלותנא בכל עידן דאנן מצליין קמיה", וכן בתרגום ירושלמי שם תרגם: "ה' אלהנא בכל שעה די אנן קריין ליה הוא עני יתן" ע"ש.

ולעומת זאת בתרגום אונקלוס שם כה תרגם: "אלהא קריב לה לקבלא צלותיה בעידן עקתיה, כה' אלהנא בכל ערן דאנחנא מצלין קדמוהי" ע"ש.

הרי לנו מכאן שבתרגום המיוחס ליונתן ותרגום ירושלמי לא הזכירו שום תנאי בתפילה, אלא תפילה בכל עידן ובכל שעה נשמעת, ואילו אונקלוס תרגם והזכיר בעידן עקתיה, כלומר עת צרה, ויש להבין במה נחלקו.

ואפשר לומר בס"ד דתרגום המיוחס ליונתן ותרגום ירושלמי סבירא להו שתפילה מן התורה, ולפיכך לא שאני לן בין עידן עקתיה לכל עידן ועידן, ואילו אונקלוס הגר סבירא ליה כשיטת הרמב"ן ז"ל דרק תפילה בעת צרה היא דאורייתא, ולכן הוסיף ותרגם ב"עידן עקתיה", דוק ועיין כי לא לא באתי אלא לעורר לב המעיין.

והנה גרגיר זה היה כתוב אצלי זה רבות בשנים בקונטרס תפילה, ושם הארכנו בדברים יקרים במחלוקתם של אבות העולם

הדר

סימן מא

יעקב ח"ב

קנו

והנה התנא רבי אליעזר בן הורקנוס סובר מצוות צריכות כוונה, עיין לרמב"ן ז"ל בספר המלחמות ראש השנה (פ"ג לדף כ"ח), וכאשר כתב הגאון רבי מאיר שפירא ז"ל בהגהותיו לספר מלא הרועים שבסוף ספרו מרגינתא דרבי מאיר עיין שם, ולפי זה סבירא ליה לרבי אליעזר תפילה דרבנן ע"ש.

ובמסכת מגילה (ג' א') אמרו שאונקלוס הגר תרגם תרגומו לפי סברת רבי אליעזר בן הורקנוס ע"ש, ועיין בזה בחיבורי מנוחת שלום ח"ג (סימן י"ט, וסימן ל"ג), ויש לומר דסובר אונקלוס כרבו רבי אליעזר דתפילה דרבנן, ודק בעת צרה התפילה מן התורה, וכסברת הרמב"ן ז"ל, ולכן הוסיף אונקלוס וכתב "בעידן עקתיה" ודוק היטב, זה הנלע"ד בס"ד.

ועוד עיין בדברינו הנדפסים בס"ד בקובץ התורני היקר "הבאר" (מרחשון תשס"ב), שהארכנו בענין חיוב תפילה ובענין תפילה בעת צרה, עיין שם וצרף לכאן, ונתבאר היטב בחיבורי עטרת משה (כת"י) יעזרני ויזכני השי"ת להוציאנו בקרוב עם כל חידו"ת אמן.

* * *

שבת (ט' ב') תנן: "לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה עד שיתפלל, ולא יכנס אדם למרחץ ולא לבורסקי ולא לאכול ולא לדין, ואם התחילו אין מפסיקין. מפסיקין לקריאת שמע ואין מפסיקין לתפילה".

ופירש רש"י ז"ל: "ואם התחילו, אחת מכל אלו אין מפסיקין אלא יגמור ואחר כך מתפלל, ובגמרא מפרש בדאיכא שהות לגמור קודם שיעבור הזמן: מפסיקין לקריאת שמע, דאיתא מדאורייתא: ואין מפסיקין לתפילה, ובגמרא פריך הא תנא ליה רישא".

ובתלמוד שם (י"א א') איתא: "ואם התחילו אין מפסיקין, מפסיקין לקריאת שמע, הא תנא ליה רישא אין מפסיקין, סיפא אתאן לדברי תורה, דתניא חברים שהיו עוסקים בתורה מפסיקין לקריאת שמע ואין מפסיקין לתפילה. אמר רבי יוחנן לא שנו אלא כגון רבי שמעון בן יוחאי וחביריו שתורתן אומנותן אבל כגון אנו מפסיקין לקריאת שמע ולתפילה", ועיין פירוש רש"י ז"ל.

ובתב רבינו המאירי ז"ל שם (ט' ב'): "וזה שאמרו מפסיקין לקריאת שמע ואין מפסיקין לתפילה, פירוש הדברים במי שעוסק בדברי תורה שמפסיק לקריאת שמע שהוא מן התורה, רצונו לומר פסוק ראשון, ואין מפסיק לתפילה שאינה אלא מדברי סופרים וכו', ומכל מקום יתבאר בגמרא שלא אמרו שלא להפסיק מדברי תורה לתפילה אלא למי שתורתו אומנותו, אבל מי שאין תורתו אומנותו לאו כל הימנו להפסיק דברי תורה לעסקיו ושלא להפסיק לתפילה" ע"ש.

שבת (ל"ג ב') אמרו שכאשר יצאה הגזירה מלפני מלכות רומי רשעה על התנא רבי שמעון בר יוחאי שיהרג, ברח הוא ובנו רבי אלעזר והתחבאו במערה, "והוה משלחי מנייהו (פושטים בגדיהם), והוה יתבי עד צוארייהו בחלא, כולי יומא גרסי, בעידן צלויי לבשו מיכסו ומצלו, והדר משלחי מנייהו כי היכי דלא ליבלו", ופירש רש"י ז"ל: "יתבי בחלא בחול, שהיו פושטין בגדיהם שלא יבלו ומכסין ערוותן בחול", ע"ש.

ולבאורה קשיא טובא, דמאי האי דקאמר תלמודא בעידן צלויי לבשו,

אוצר החכמה

יעקב ח"ב

סימן מא

הדר

קנה

ולפרש צלותא דרוצה לומר קריאת שמע ולא תפילה", וכן הוא בתוספות הרא"ש ז"ל (שם), ועיין בזה בגליוני הש"ס לברכות (שם), ולגריי"פ פרלא ז"ל בביאורו לספר המצוות של רב סעדיה גאון ז"ל ח"א (עשה ב' דניו ע"ג), ושו"ת רב"ז שאפראן ח"ג (סימן נ"ב אות ב'), ובחיבורי יחי יעקב ח"א (סימן י"ג דף ל"ז) ונתבאר במקומו בס"ד.

ובעניותי לי עוד קשה על תירוץ רבותינו התוספות ז"ל והמיוחס לר"ן ז"ל, שהרי תלמוד ערוך בידנו בברכות (כ"ד סע"ב) שאם היתה טליתו חגורה לו על מתניו ומכסתו ממותניו ולמטה אף על פי שממותניו ולמעלה הוא ערום, קורא קריאת שמע, אבל אסור לו להתפלל עד שיכסה לבו, ופירש רש"י ז"ל: "לתפילה צריך הוא להראות את עצמו כעומד לפני המלך ולעמוד באימה, אבל קריאת שמע אינו מדבר לפני המלך" ע"ש.

ולפי זה תינח אם אכן רבי שמעון בר יוחאי היה מתפלל, וכפשט לשון התלמוד, אזי מובן מדוע יצא מן החול ולבש בגדיו, שאכן כן הדין בתפילה וכנ"ל, אבל לפי פירוש רבותינו בעלי התוספות ז"ל שמירי בקריאת שמע, מדוע הוצק רבי שמעון לצאת מן החול וללבוש בגדיו, והלא מותר היה לו לקרוא קריאת שמע בעודו בתוך החול, וכשם שמותר היה לו ללמוד תורה בכהאי גוונא.

וכי תימא ולדידך מי ניחא, והלא בתלמוד מבואר שם שהיו רבי שמעון ובנו רבי אלעזר מכוסים בחול עד צוארון, ובכהאי גוונא מותר לו גם להתפלל וכמתבאר בההיא דברכות דלעיל, הא לא מכרעא, דאפילו הכי אינו מז הנכוז להתפלל. וכמו שכתב

מיכסו ומצלו, והרי רבי יוחנן לימדנו דכגון רבי שמעון בר יוחאי וחביריו פוסקים לקריאת שמע, ואינם פוסקים לתפילה וכדלעיל, ואכן כבר הקשו כן רבותינו בעלי התוספות ז"ל שם (י"א א' ד"ה כגון), ותירצו דמאי דקאמר תלמודא דמכסי ומצלו היינו קריאת שמע ע"ש, ועיין לרבינו הב"ח ז"ל אר"ח (סימן ל"ה), ולא ידעתי מדוע לא הזכיר לדברי התוספות הללו וצ"ע.

וגם אותו רב קדמון ז"ל בחידושים המיוחסים לר"ן לשבת שם הקשה כקושיית בעלי התוספות ז"ל ותירץ: "ויש לומר דהתם בקריאת שמע איירי, והא דנקט מצלו לאו דוקא" ע"ש. [וכבר נודע שחידושים אלו המיוחסים לר"ן אינם מהר"ן וכדכתבנא בס"ד בחיבורי ברית יעקב (דף מ"ז ודף קצ"ה), ובארוכה בחיבורי מנוחת שלום ח"ה (סימן נ') עיין שם].

ותירוץ זה דחוק הוא, חדא מצד הלשון, וכדכתב בספר יד דוד לשבת שם (מהדורה בתרא שם, דקיי"ג ע"א): "דודאי פשטא דלישנא לא משמע הכי", וגם רבינו הצ"ח ברכות (כ"א ב') כתב על דברי התוספות: "ולכאורה יפלא איך קורא קריאת שמע מצלי" ע"ש, וכן העיר בספר ישועות יעקב (סימן ק"ו אות ד') ע"ש.

ואכן כבר נפתח דבר זה בדברי רבותינו הראשונים ז"ל, ורבותינו בעלי התוספות ז"ל בברכות (ט"ז א') להדיא לא סוברים כן שכשהתלמוד נוקט לשון "מצלי" כוונתו ל"קריאת שמע", וכמו שציין הגרע"א ז"ל בגליון הש"ס (שם), וזו לשון תלמידי רבינו יונה ז"ל בברכות (שם ד"ח סע"א): "לשון צלותא יותר משמע תפילה מקריאת שמע. ומה טעם להוציא התיבה ממשמעה

הדר

סימן מא

יעקב ח"ב

קנט

מהרש"א ז"ל בשבת שם: "בעידן צלויי לביש ומכסי, לאו משום שלא יהא לבו רואה את הערוה, דהא מכסו בחול הווי וכדפרש"י ז"ל, אלא משום הכון לקראת אלהיך ישראל כדאמרינן לעיל פרק קמא (י"א) "עכ"ל, ולפי זה יוצא לנו "דצלויי" דקאמר תלמודא היינו כפשטו תפילה ודוק. [ולא ידעתי מדוע מהרש"א ז"ל לא הזכיר לדברי התוספות ז"ל].

ואם היתה רשות נתונה, הייתי אומר בס"ד לתרץ באופן אחר, דהנה מבואר לעיל דטעמא דרבי שמעון בן יוחי וחביריו פוסקים לקריאת שמע ולא לתפילה, משום דתפילה דרבנן וקריאת שמע דאורייתא, וכמו שכתב הרב המאירי ז"ל, וידועה מחלוקתן של רבותינו הראשונים ז"ל אם תפילה מן התורה או דרבנן, ועיין בספר המצוות להרמב"ם ז"ל (עשה ה') ובדברי הרמב"ן ז"ל שם.

והרמב"ן ז"ל עם שהאריך לחלוק על הרמב"ם ז"ל והוכיח שתפילה

דרבנן, מכל מקום הודה שם שתפילה בעת צרה דאורייתא, ועיין קנאת סופרים (שם ד"ה ואני), חזו לשון הרב החינוך ז"ל (סוף מצות תפילה, מצוה תל"ג): "ונוהגת מצות תפילה בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות, והעובר על זה ועמד יום ולילה בלא תפילה כלל בטל עשה זה לדעת הרמב"ם ז"ל, ומי שצר לו ולא קרא אל השייטת להושיעו בטל עשה זה לדעת הרמב"ן ז"ל וכו', וכן כתב הסמ"ק ז"ל (מצוה י"א): "יש תפילה שהיא מן התורה דכתיב ובקשתם משם את אלהיך ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך", ועיין שם בהגהות רבינו פרץ ז"ל, והובא במגן אברהם (סימן ק"ו סק"ב) ע"ש. [ומה שיש לעמוד בדברי בעל החינוך ז"ל בהבנתו בדברי הרמב"ן ז"ל, ביארנו בס"ד במקום אחר,

ועיין לרשב"ץ ז"ל בספרו זהר הרקיע (מצוה י"ב די"ד ע"ג), ובספר מעין החכמה (דק"ד ע"ב דפוס רדליים, דקנ"ה ע"א דפוס לבוב), ולגאון רבי חיים הכהן מטריפולי ז"ל בספרו היקר מצות המלך (מצוה י"ט די"ג ע"א) ואכמ"ל].

והשתא דאתינן להכי שאף למאן דאמר תפילה מדרבנן מכל מקום תפילה בעת צרה היא דאורייתא, ואפילו היא צרה לפרט, ואינה צרה כללית על הציבור כרעב ומגפה ומלחמה רח"ל, וכמשנ"ת, אם כן אתי שפיר בפשיטות מדוע רבי שמעון ובנו התפללו במערה, שהרי אז היו בעת צרה שיצאה עליהם גזירה להריגה והיו נחבאים במערה, ואין לך עת צרה גדולה מזו, וממילא חיוב התפילה שלהם או היה דאורייתא לכולי עלמא וכנ"ל, ולפיכך התפללו, ואתי שפיר קושיית רבותינו בעלי התוספות ז"ל, ודוק.

ואם תאמר אי הכי אמאי קאמר תלמודא: "בעידן צלותא הווי מצלו", ומשמע דהוא מחיוב תפילה התדירי הנוהג יום יום, ולא מהלכות תפילה בעת צרה.

הא לא קשיא מכמה טעמי תרציי, ובס"ד ננקוט חדא מנהון, דהא אמרו במסכת ברכות (ו' סע"ב): "אמר ליה רבי יצחק לרב נחמן מאי טעמא לא אתי מר לבי כנישתא, אמר ליה לא יכילנא, אמר ליה ולימא ליה מר לשלוחא דציבורא בעידנא דמצלי ציבורא ליתי ולודעיה למר, דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי מאי דכתיב ואני תפילתי לך ה' עת רצון, אימתי עת רצון בשעה שהציבור מתפללין" ע"ש.

ומבואר להדיא שאף כשמתפלל ביחיד ולא עם הציבור, מכל מקום יתפלל בעידן דהציבור מצלי דאכתי איכא בזה

קס

הדר

סימן מא

יעקב ח"ב

מעליותא דציבור, וכן כתב להדיא המהרש"א ז"ל בברכות שם, וכן פסקו מרן ז"ל ורמ"א ז"ל בשלחן ערוך או"ח (סימן צ"ט סעיף ט'): "ישתדל אדם להתפלל בבית הכנסת עם הציבור, ואם הוא אנוס שאינו יכול לבוא לבית הכנסת יכוין להתפלל בשעה שהציבור מתפללים, הגהה והוא הדין בני אדם הדרים בישובים ואין להם מנין מכל מקום יתפללו שחרית וערבית בזמן שהציבור מתפללים" עכ"ל.

ולפי זה היינו טעמא דעבדו הכי רבי שמעון ורבי אלעזר בנו, דסוף סוף אז היו חייבים להתפלל מן התורה, דהלא עת צרה היתה להם, וכנ"ל, ולהתפלל עם הציבור לא היה ביכולתם ובאפשרותם, אבל להתפלל בזמן ובעידן שהציבור מתפללים יכלו רבי שמעון ורבי אלעזר בנו לקיים, והיינו דקאמר תלמודא דבעידן צלותא הונו מצלו ודוק.

ומה ימתקו הדברים כאשר נשים לב ונתבונן ונראה שבעל השמועה אשר לימרנו שיתפלל אדם בעת שהציבור מתפללים אף שאינו עם הציבור, אינו אלא רבי שמעון בר יוחאי עצמו, ואזיל רבי שמעון לטעמיה ועביד כסברתיה ודוק.

* * *

וראיתי לנכון לקבוע כאן בסמוך לדברינו האמורים, עוד הערה קצרה בענין זה של המתפלל מתוך צרה.

כתב הגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל בספרו תנופה חיים (יונה אות ג' דר"י ע"ד): "ויוכן עם מה שכתב רבינו יונה ז"ל דהמתפלל בעת צרתו, הסברא נותנת שהשי"ת לא ישמע לו, על דרך שאמר הכתוב ומדוע באתם אלי עתה כאשר צר לכם" ע"ש.

ובעניותי נעלם ממני ולא ידעתי זו מנין, ורבינו יונה ז"ל לא כתב כן אלא על תשובה הנעשית בעת צרה, אבל לא כתב זאת על תפילה בעת צרה וזו לא שמענו, ואלו דברות קדשו של החסיד רבינו יונה ז"ל בספר שערי תשובה (שער שני אות ב'): "הדרך הראשונה כאשר תמצאנה את האיש צרות, ישיב אל לבו ויאמר אין זה כי אם דרכי ומעללי אשר עשו אלה לו, וחטאיו עוללו לנפשו וישוב אל ה' וירחמהו, כענין שנאמר ומצאוהו רעות רבות וצרות ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלהי בקרבי מצאוני הרעות האלה. ותראה במנהג בשר ודם, כי יחטא איש לאיש, ובעת צרתו יתחרט ויכנע אליו מפני שהוא צריך לעזרתו, תהיה החרטה הזאת גרועה בעיני חברו, כענין שאמר יפתח "ומדוע באתם אלי עתה כאשר צר לכם", ומחסדי השי"ת שהוא מקבל התשובה מתוך הצרה, ותהי לרצון לפניו, ויאהב נדבה את החוטא בשובו עדין ביום תוכחה ומקרב צרה, שנאמר שובה ישראל עד ה' אלקיך כי כשלת בעונך קחו עמכם דברים ארפא משובתם אוהבם נדבה, ואומר כי את אשר יאהב ה' יוכיח וכאב את בן ירצה". וכדרכו העתיק דברי השערי תשובה אותו ראשון עלום שם תלמיד הרא"ש ז"ל בספר ארחות צדיקים (שער התשובה), וכן העתיק בספר מנורת המאור (סימן רע"ז), ועיין בספר בינה לעתים ח"ב (דרוש א' לתפילה) ע"ש.

הרי לנו דברים מפורשים באר היטב שלגבי תשובה אמר רבינו יונה ז"ל דבריו ולא גבי תפילה, ובודאי לא דמיא הא להא, ועיין עוד בחיבורי מנוחת שלום ח"ט (סימן ע"א) שבס"ד הוספנו בה דברים בענין תשובה בעת צרה עיין שם בארוכה מפי סופרים וספרים וצריך לכאן.

ופי' רמוז ז"ל ע"פ הקל קול יעקב כי בפסוק זה מרומים שני בחי' התפלה קל הראשון בלא ו' מרמוז על תפלה בחשאי וקול השני עם האות ו' מרמוז על העסקה במקורות הלב שהוא ממשיך חיות הישועה ואינה חוזרת ריקס :

עוד להלן במ"ר הג"ל ד"א בעת שהוא לאמור א"ר שזרי' לאמור לדורות שיהי' מחפלים בעת זרה שהרי משה אפי' בגא' לו לא העבור את ה'ירדן הזה הממיל מהמתן. ולכאורה כבר למדנו מיעקב אפי' שיהי' נודרים ומחפלים בעת זרה כמו בגא' יעקב הי' ביום זרה ישנך שם אלהי יעקב. חולם בודאי זה נכמע מיעקב אפי' שיהי' מחפלים על כל זרה המחשש לבוא שלא הבוא עליו ח"ו. אבל מחשבתה למדנו שגם על דבר שהוא טפי' תפילה האדם לאמר יאוש ח"ו אל ימנע עלונו מלהתפלל כמו שמצינו במשה רב"ע אפי' בגא' שגאמר לו מהשי"ת כי לא העבור את הירדן הזה הי' מתפלל. וכן א"י בתנחומא פי' זו למד משה את בתי עולם שלא יאמר אדם וכו' ועשה דייקתי וכו' לא יתפלל עוד אלא יתפלל וכו' שהרי משה עשה דייקתי וכו' שמה חאמר עמד לו ולא התפלל תלמוד לומר ואתחנן אל ה'. והנה בחוקי' כשבא אליו ישעי' הנביא ואמר לו גו' לביחך וגו' אמרו חז"ל (ברכות י"ג) שאמר לישעי' כלה נביאחך ולא כך מקובלי מצות אבי אבא שאפי' חרב חדה מונחת על נווארו אל ימנע את עלמו מן הרחמים. ולכאורה מה הי' לריך לומר המקובל זאת מאבי אביו הלא זה עלמו למדנו מחשבתה אפי' שגאמר לו מהשי"ת בעלמו כי לא העבור ואעפ"י הי' מתפלל ומכשי"כ בחוקי' שמע רק מהנביא. אמנם כי מחשבתה אין ראי' שיועיל תפלתו רק שחוייב האדם להתפלל אבל אין צורך שתקבל תפלתו כמו שהי' באמת במחשבתה שלא הועיל בתפלתו זו. על זה אמר כך מקובלי מצות אבי אבא היינו מדוד המשי"ה שהוא פעל זאת שאפי' חרב חדה היינו שכבר נגזר הדין ע"פ צ"ד שלמעלה עכ"ז וכל להתהפך הכל לטוב מזד רחמי שמים וזה אל ימנע עלמו מן הרחמים דייקא. והיינו במעשה דבת שבע כשבא אליו נתן הנביא ואמר לו אתה האיש היינו שהוא האיש שפסק על עלמו הדין וכמו כן ילא הדין מצ"ד של מעלה שאין לו שום תקוה ח"ו ועם כל זה פעל בעסקתו מפנימיות הלב כאשר הבין בלבו הריחוק הגדול שירחם עליו השי"ת להוילאו מלפתו אפי' שאינו כדאי וכמו שאי' תפלתו כדוב רחמיך משה פשעי וגו' לב טסור ברא לי אלהים ובאמרם ז"ל מכלל דאיכא עמא היינו כשחשב בלבו מרוב הארירות שראה אחר כל גיעתו והתחלמות עד שהי' לבו חלל בקרבו שאז"ל שהרנו

ליהי'ר בחטנים ועכ"ז יארע לו חכשול כזה. היה העסקה גדולה בלבו להשי"ת שהוא כל יכול ואין לו עלה רק לכרוא לו בריאה חדשה יש מאין שיהי' לו לב טהור ופעל זאת שריחם עליו השי"ת מזד מדת הרחמים להיות נעשה בריה חדשה. וזה הי' קבלת חוקי' ממנו שאל ימנע עלמו מן הרחמים דייקא. וכמו כן מצינו באנכה"ג שגא' וילעקו בקול גדול כאמרם ז"ל שאמרו בי"א והיינו שהי' מפנימיות הלב לעסקה גדולה על יצ"א דע"ז שהצינו בלבם את גודל הקלקול והריחוק שנעשה להם ע"ז כאמרם ז"ל הוי דאמרבי' לביהמ"ק ע"ז ביקשו שיבטלו השי"ת מלבם ויהי' נעשים ברי' חדשה שאמרו לא הן ולא שכן מפני שאינם יכולים לעמוד כנגדו ופעלו זאת מזד רחמי שמים ובטלוהו. וגם על יצ"א של תורה בקשו ולא עלתה בידם מפני שנלך לעולם כי גם לעמיד לבא לא יבטלו לגמרי רק יהי' נקרא לבן שיהלבו כמי' (זח"א קל"ז א') ולכן עוד נשאר ענין הזה בכל דור ודור שנלך להיות גבור הכובש את יצ"א בענין הזה. וכל פרט נפש אשר הוא מרגיש גודל ריחוקו בעסק זה ויש לו לעסקה מפנימיות הלב להשי"ת הוא זוכה ע"י רחמי שמים להיות נעשה כברי' חדשה וכנ"ל:

ג) ואתחנן אל ה' וגו' ויאמר אלי רב לך אל תוסף. בהחלפת הפרשה נאמר איך שהתפלל משה ולא נענה אחר זה נאמר ועתה ישראל שמע אל החקים וגו'. ולכאורה לריך ביאור מ"ש ועתה מה ענין זה לזה מפני שהוא התפלל ולא נענה לכן שמע ישראל אל החקים. אמנם יובן זה ע"פ אמרם ז"ל (בר"ר פ' כ"א) אין ועתה אלא לשון משובה היינו כמשמעו לשון ועתה שמעתי יהי' טוב ומתחרט על העבר. ואיחא במ"ר פרשה זו שערי תפלה פעמים פתוחין פעמים נעולים אבל שערי משובה לעולם פתוחים וכו' מבטח כל קלוי ארץ ויש רחוקים מה מקוה זה פעמים פתוח פעמים נעול אף שערי תפלה וכו' אבל היס הזה לעולם פתוח כך ידו של הקב"ה לעולם פתוחה לקבל שבים. הגה סק"ש ענין תפלה למקוה שאינה נענית אלא בעת ר"ון כמקוה שאינה מתיירת אלא כשיש בה ארבעים סאה מים אבל בעת יבוסת המים ויחסר מה משיעור מקוה גם אם ימלא א"ע בגופו ויטבול בו לא יעלה לו הטבילה. אבל יש הוא מי המקור שאין להם סוף. והוא כמי' הרמזים ז"ל (סוף ה' מקואות) דבר ברור וכו' וכן הטבילה מן הטומאות מכלל החקים הוא שאין הטומאה טיט או לואה שתעבור במים וכו' ואעפ"י רמוז יש בדבר כשם וכו' כך המכוין לבו לטהר נפשו מטומאת הנשמות וכו' והביא נפשו במי הדעת טהור. והיינו כשיעשה משובה